

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

Магистърски факултет

Департамент „История“

Програма „Исторически изследвания“

Родът Стайнови и Казанлък от началото на XIX до средата на XX век – опит за реконструкция

Автореферат

***на дисертация за присъждане на образователна и научна
степен „доктор“***

Докторант:

Иво Христов Косев

Научен ръководител:

Проф. д-р Веселин Методиев

СОФИЯ

2021

Дисертационният труд се състои от 359 страници. Изложението е оформено от предговор, четири глави, заключение, приложение – състоящо се от изображения с фотодокументален материал. Приложени са архивни източници и библиография, и списък на съкращенията.

СЪДЪРЖАНИЕ

Съдържание на дисертационния труд.....	3
Мотив и значение на дисертационния труд.....	7
Задача и цели на изследването.....	8
Структура и синтезирано представяне на дисертационния труд.....	9
Научни приноси.....	18
Публикации по темата на дисертационния труд.....	19
Благодарствени думи.....	20

Съдържание на дисертационния труд

ПРЕДГОВОР	4
Генеалогия и методология. Историографски аспекти	
1. Генеалогия и методология.....	4
2. Задача, цели и структура на изследването за казанлъшкия род Стайнови.....	28
3. Историографски аспекти.....	31
ПЪРВА ГЛАВА	52
Казанлък между XIV – XIX век. Историческа ретроспекция	
1.1. Долината на Горна Тунджа и Казанлък между XIV – XVII век.....	52
1.2. Развитие на Казанлък през XVIII – XIX век.....	58
1.3. Обществено-стопански, политически, миграционни и културни промени в Казанлък през първата половина на XIX век. Градски първенци и борба за надмощие.....	62
1.4. Под знака на розата.....	68
ВТОРА ГЛАВА	71
Родът Стайнови – генеалогична и просопографска реконструкция	
2.1. Началото на известната фамилия и Първото поколение.....	71
2.1.1. Родоначалникът Теню Стайноолу (1788-1842).....	71
2.1.2. Петко Стайноолу (1826-1877) и неговия родов клон.....	72
2.2. Разрастването. Второ и Трето поколение – модерни индустриалци и известни общественици.....	78
2.2.1. Стоян Петков Стайнов (1953-1918) и неговото родово разклонение.....	80

2.2.2. Бонка Широ̀ва (Стайнова) (1860-1948).....	84
2.2.3. Генчо Стоянов Стайнов (1884-1966).....	85
2.2.4. Михаил (Маню) Стоянов Стайнов (1887-1934).....	94
2.2.5. Петко Стоянов Стайнов (1890-1972).....	98
2.2.6. Христо Петков Стайнов (1860-1906) и неговото родо̀во разклонение.....	123
2.2.7. Петко Христов Стайнов (1896-1944).....	124
2.2.8. Алекси Христов Стайнов (1897-1963).....	127
2.2.9. Грую Петков Стайнов (1862-1922) и неговото родо̀во разклонение.....	128
2.2.10. Петко Груев Стайнов (1896-1977).....	130
2.2.11. Захари Груев Стайнов (1900-1984).....	151
2.2.12. Стоян Груев Стайнов (1903-1948).....	152
2.2.13. Пенка Груева Стайнова (Шишманова) (1910-2009).....	154
2.2.14. Михаил (Михалчо) Петков Стайно̀глу (1867-1917) и неговото ПОТОМСТВО.....	155
2.2.15. Денчо (Деню) Петков Стайнов (1870-1910) и неговото потомство.....	157
ТРЕТА ГЛАВА.....	158
Стопанско-индустриални проявения на Братя Стайнови	
3.1. Занаятите.....	158
3.2. Зараждане и първи стъпки на гайтанджийството в Казанлък.....	160

3.3. Създаване на „изкуствени реки“ в началото на XIX век.....	163
3.4. Развитие на гайтанджийството от втората половина на XIX до началото на XX век – времето на Петко Стайноолу и Стоян Петков Стайнов.....	164
3.5. Предизвикателствата на новото време и възходът на „Братя Стайнови“ между двете световни войни – създаване на модерна вълнено-текстилна индустрия.....	178
3.6. Финансово-кредитна политика и практики.....	191
3.7. Рекламата – предпоставка на успеха.....	193
3.8. Братя Стайнови и техните допълнителни стопански инициативи.....	194
3.9. Стопанската дейност на Братя Стайнови през Втората световна война и следвоенните години (1939 – 1947).....	200
3.10. Създаване и развитие на ВЕЦ „Енина“ – стопанска и културна гордост на Казанлък.....	204
ЧЕТВЪРТА ГЛАВА.....	233
Дарителски традиции в Стайновия род	
4.1. Паметникът на „ <i>Падналите за свободата на Родината герои</i> “.....	234
4.2. Майките, децата и тяхната казанлъшка благодетелка.....	235
4.3. Посмъртно дарение за Казанлък.....	236
4.4. Дарителски актове от едноличен и стопански характер.....	237
4.5. Дейности в обществена полза.....	238
4.6 Дарителството на Стайновци, отразено в градската официозна преса.....	240
ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	258
• Хипотеза за произход.....	258
• Стайновци на стопанския, общественя и културния фронт през XIX и първата половина на XX век.....	259

ПРИЛОЖЕНИЕ..... 265

АРХИВНИ ИЗТОЧНИЦИ И БИБЛИОГРАФИЯ..... 337

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА..... 359

Мотив и значение на дисертационния труд

Родът Стайнови е известен не само в Казанлък и Розовата долина, но и в национален план, особено след Освобождението на българския народ от османско владичество със свои ярки представители и проявления в стопанския и обществено-културния живот.

През годините на моята професионална работа в дома-музей на композитора академик Петко Стайнов се срещнах с много от потомците на рода Стайнови. Дейността ми даде възможност да се докосна до интересни архивни и библиографски източници, свързани с тяхната родова история от личностен, обществен и стопански характер. Сред по-широкото обществено пространство са известни основно и съвсем логично двама представители на фамилията – композиторът, академик Петко Груев Стайнов и юриста – политик, академик Петко Стоянов Стайнов. За останалите родственици, носещи фамилията основно по мъжка линия, се знае по-малко в тесни кръгове или почти нищо, навярно поради техните специфични стопанско-индустриални занимания.

Всичко това ме мотивира да проуча, според силите и възможностите, историята на този известен български род, избуял в сърцето на Розовата долина и Казанлък, като корона на голям и благороден старопланински дъб.

Задача и цели на изследването

Задачата на изследването, посочена в заглавието, според наличните източници – архивни, библиографски, неписани (устни – посредством интервюта с потомци) е да се реконструира и изгради родовата история по низходяща линия, чрез събиране, обединяване и хронологично подреждане на различни по вид сегменти и аспекти на изследвания исторически период от родоначалника към следващите три потомствени генерации.

Според обхватът на родовите изследвания, дисертацията за казанлъшкия род Стайнови може да се причисли по вид към *Родословие на потомците*, а също така и към *Патриархалните родословия*. Изследването има фиксиран времеви отрязък, посочен в наименованието на тезата – от началото на XIX до средата на XX век.

Основната задача на дисертацията извежда следващите цели в различни житейски, обществени, стопански, политически и културни направления със следната класификация:

1. Генеалогично и просопографско¹ описание на потомците от изследваните родови генерации през посочения период (носител на фамилията по мъжка линия).
2. Историческо изложение, относно стопанско-индустриалните дейности на конкретни личности от Стайновия род.
3. Описание на родово-дарителските традиции.
4. Представяне на конкретна част от родословната схема.

В хронологичен план, схемата е създадена от Захари Груев Стайнов през 1973 г. и поддържана от него до смъртта му през 1984 г. След това родословието се администрира и допълва от Александър Михайлов Стайнов до 1988 г., а към момента се поддържа от неговия син Михаил Александров Стайнов.

Цялостната родословна структура с времеви диапазон 1788 – 2015 г., от която черпя информация е на *хоризонтален принцип*, показваща родоначалника и разгърналите се седем потомствени генерации, техните представители с основни данни: имена, дати на раждане и смърт.

¹ Просопография – най-общо терминът означава „описание на личността“. Вж. Божилов, И. *Фамилията на Асеновци /1186 – 1460/ генеалогия и просопография*. София: БАН, 1994, с. 9.

Съобразно посочените времеви рамки на проучването, спазвайки хоризонталния метод в дисертацията показвам графично родоначалникът *Теню Стайноолу* и следващите три поколения – *клонът на Петко Стайноолу*. При него се наблюдават два последователни брака – отбелязани според принципа с „а“ и „б“. Съответно потомците, произхождащи от първия и втория брак също са маркирани с „а“ и „б“.² (Някои потомци от четвъртата генерация, упоменавам само в текстовата част на просопографската Втора глава като продължители на родово-фамилните разклонения, без да се изобразяват графично в родовата схема, тъй като не са предмет на дисертационното изследване.) По време на проучването и работата с църковни регистри на венчания, раждания и умирения (или обяви посредством вестник или некролог) установих няколко неточности, относно датите на някои родови представители, след което бяха нанесени съответните корекции в родословната схема. Корекции се нанесоха и от Петко Стефанов Стайнов (внук на композитора Петко Груев Стайнов), относно конкретната фамилно-родова линия.

Структура и синтезирано представяне на дисертационния труд

Както посочвам в самото начало, настоящият дисертационен труд, се състои от *Предговор, Четири глави, Заключение, Приложение, Архивни източници и библиография, и Списък на съкращенията*.

В *Предговора* обръщам внимание:

1. На науката генеалогия, която проучва кръвнородствените отношения и какви са в основен план методите на родовите изследвания във вечния стремеж към самопознанието.
2. В текста разяснявам по-конкретно целите и методологията на проучването, спрямо генерациите на казанлъшкия род Стайнови с научните приноси.
3. Предговорната част завършва с библиографски обзор на генеалогична книжнина от местно-регионален и национален характер със съответни финални изводи.

² Вж. Запрянова, А. *Генеалогия или как да изследваме своя род*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2003, с. 111.

» В *Първа глава* е отредено място за Казанлък с историческа ретроспекция на неговото възникване и развитие от демографски и обществено-политически аспект през периода XIV – XIX век.

» В конкретика, тематичните въпроси свързани с настоящото проучване на рода Стайнови от генеалогичен, просопографски и стопанско-обществен характер разглеждам във *Втора, Трета и Четвърта глави*. От просопографски характер, изследването е съсредоточено главно върху представителите от мъжката част на фамилията – активни стопански, обществено-политически и културни дейци от съответните поколения.

» *Заключителната част* на тезата се характеризира с аналитични изводи и обобщения относно разгледаните въпроси:

» Следва кореспондиращо с текстовата част на изследването *Приложение* с документален снимков материал, показващ рода Стайнови и негови представители в различните аспекти на обществения, стопанския и културен живот.

» В края са представени *Архивни източници и библиография* и *Списък на съкращенията*.

За целта на дисертационното проучване са използвани извори и документи от следните архивообразуватели:

- Архивни (непубликувани) източници във вид на документи и снимки от фондовете на Исторически музей „Искра“ – Казанлък, отдели „Нова история“, „Най-нова история“, „История на музикалната култура“, „Нумизматика“, „Етнография“; Художествена галерия – Казанлък; ДА – Стара Загора (непубликувани документи); Архив на Технически университет – Дрезден (непубликувани документи); Род Стайнови (непубликувани архиви на потомци); Фондация „Петко Груев Стайнов“; Църковни книги (Регистри за венчания, раждания и умираания – непубликувана информация).

Също така за изследването съм ползвал:

- Библиографски източници от Общинска библиотека „Искра“ – Казанлък; Дом „Петко Стайнов“ към ИМ „Искра“ – Казанлък; Лична библиотека.
- Устни извори – интервюта с потомци от Стайновия род.
- Електронни източници.

• *Хипотеза за произход*

Въз основа на проучените архивни, библиографски, генеалогични източници – различни по вид и произход, се проследи създаването, разрастването и многостранната стопанска, обществена, политическа и културна дейност на известния български род Стайнови от Казанлък.

От изложения дисертационен материал, може да се направи следната реконструкция, относно възникването на Стайновия род.

Към момента съществуват две хипотези (с произтичащите от тях мнения, анализи и заключения) за родоначалието на Стайнови по мъжка линия. Първата и по-широко разпространена е, че рода води началото си от с. Стайновци – Дряновско-тревненския балкан, според научни трудове и публикации на проф. Венелин Кръстев, Иван Минчев и др. Според габровско-тревненския родовед и краевед (информатор в проучването от генеалогичен характер) Борис Станимиров, след консултация с краеведа Момчил Цонев съобразно изследванията на габровските квартали и др. на Даниела Цонева, „имайки предвид принципа на възникване на много фамилии в Габровско – на името на колибите откъдето произлизат (а самите колиби – на рода, който ги е основал), то вероятността Стайнови да произлизат тъкмо от Стайновци е много голяма“.

Другата хипотеза е от задълбоченото проучване на Петър Константинов за Казанлък („Сказание за долината на розите“, 1983). Той пише, че фамилията произхожда от Копривщенско-клисурския край.³

Относно Тревненската хипотеза, Генчо Стайнов споделя в написаната от него история („1848 – 1948, 100 години вълнено-текстилна индустрия в Казанлък“, София 1963 г.), че той със свои родственици посещават това селище, но не намират „никакви улики за произхода“ на техния дядо Петко Стайноолу.

От казаното до тук може да се оформи трета, съвсем условна хипотеза, отнасяща се до цялостен миграционен процес на първите представители – Стайновци свързан с напускане на Тревненската едноименна махаличка вероятно през XVIII век, но с устойчиво запазване на името като ойконим⁴ и установяването им в Копривщенско-

³ Константинов, П. *Сказание за долината на розите*. София: Държавно издателство „Народна просвета“, 1983, с. 31.

⁴ Ойконим – „собствено име на всяко населено място: град, село, колиба“; понятийна част от топонимиката, изучаваща имената на географските обекти. Вж. Запрянова, 2003, с. 172.

клисурския регион, откъдето представител (или представители) на рода се установява (или установяват) в началото на XIX век в Казанлък. Поради липса на достатъчно конкретни и твърди доказателства, в полза на което и да е твърдение към момента въпросът остава отворен за бъдещо проучване при наличие на данни, за да бъдат доизяснени някои части от Стайновия родов пъзел.

Интерес представлява генеалогичната връзка на Стайнови по женска линия с близкото, намиращо се североизточно от Казанлък, в полите на Стара планина – с. Енина. В книгата „ВЕЦ Енина“, Генчо Стайнов съвсем общо с няколко думи казва – „...ние имахме много приятели и роднини в Енина. Потеклото на всички Стайновци е от с. Енина“.⁵ На пръв поглед се вижда, че тези негови думи не кореспондират с изложените по-горе данни и съществуващи хипотези, но само на пръв поглед. След консултация с Михаил Ал. Стайнов⁶ и след направени справки, това може да се обясни със следния факт. През 1933 г. Димитър Чорбаджийски-Чудомир публикува във в. „Казанлъшка Искра“ с инициали (ЧЧ), своето генеалогично-краеведско изследване със заглавие „Енинците“.⁷ Наред с произлезлите от селото известни фамилии и техни стопанско-търговски фирми той споменава и Стайнови, но пояснява – „по женска линия“. Думите на Чудомир може да се отнесат или до Еленка с неизвестна моминска фамилия (р.1799 – п.1860 г.) – съпруга на родоначалника Теню Стайноолу (р.1788 – п.1842 г.), или според изследователя Генчо Китипов към Пена Мечева (р.1828 – п.1869 г.)⁸ – съпруга на Петко Стайноолу (р.1826 – п.1877 г.), което оставя въпроса отворен и без решаващ отговор, поради отсъствието към момента на конкретни архивно-документални факти.

• Стайновци на стопанския, обществения и културния фронт през XIX и първата половина на XX век

От изложеното в тезата, може да се направят следните основни изводи и обобщения.

В рамките на един век, благодарение на своята силна воля, постоянство, здрав разум и предприемчивост, въпреки постоянните житейски трудности и социално-

⁵ Стайнов, Г. ВЕЦ „Енина“. София: Издателско ателие Аб, 2007, с. 37.

⁶ Интервю с Михаил Ал. Стайнов, Казанлък-София, 28.07.2020 г., 11.00-11.30 ч.

⁷ „Ч.Ч.“ (Чорбаджийски Чудомир). Енинците. „Казанлъшка Искра“, год. X, бр. 221, 15.10.1933, с. 2.

⁸ Изследователите Николай Тодоров и Генчо Китипов изказват противоположни становища за произхода на Пена Мечева. Първият твърди, че тя е „пристигнала в Казанлък от бунтовното панагюрско село Мечка“ (Вж. Тодоров, Н. *Сага за Стайнови*. София: ИК „Кънчев и сие“, 2004, с. 9), а втория пише, че „е родом от Енина“ (Вж. Китипов, Г. Енина и потомците на Христо Стайнов Курдов. София: ИК „Октопод“, 2007, с. 70).

обществени проблеми, конкретни представители от Стайновия род успяват да развият гайтанджийския занаят, като от примитивен в края на XVIII и началото на XIX век, посредством своите способности те го превръщат в най-модерна вълнено-текстилна индустрия в края на разглеждания период. Тези 100 години съвсем условно могат да се разделят на *три етапа*, в които протичат съвсем закономерни процеси за съответните времеви диапазони със своите специфики и конкретни личности от известния казанлъшки род – главни герои на този разказ от стопанско-индустриален характер. Тук има една много важна особеност, която няма как да бъде подмината, а именно генеалогичната. В целия разказ, като дълга гайтанева нишка се промъква историята на зараждането и разрастването на рода Стайнови. Това разрастване има още една много важна и характерна особеност, която е родово закодирана при Стайновци – всеки един от споменатите предци и потомци, бидейки ярка личност, може да бъде разгледан като конкретно специфична съставна част на един железен гайтанев механизъм, действащ безотказно и преодоляващ времевите предизвикателства на родовата и националната ни история. С трите етапа на развитие, паралелно и в синхрон вървят двата основни лъча – вълнено-текстилният и стремежа за модернизация, посредством електрификация на стопанския и обществен живот.

Към *първия етап* отнасям времето от самото начало на XIX век и наченките на родовата история със съответните хипотези за произхода на рода Стайнови. Спрямо този етап, основно значение има дейността на Петко Стайноолу и изградената от него *първа гайтанджийска одая през 1848 г.* с която започва нелекия път от чисто занаятчийско-еснафски характер, като част от възрожденската ни промишленост. Годината се счита за начална и основополагаща от потомците – индустриалци. Развитието на процеса води до появата на семейното стопанско проявление, иницирано от големия Петков син Стоян, под наименованието „*Братя С. Стайнови, къща основана в 1872 г.*“. Начинание, имащо дългосрочна цел.

С Руско-турската освободителна война от 1877 – 78 г., и възкръсването на българската държавност, започва *вторият период* от стопанската дейност на представители от Стайновия род. През този етап, продължил до края на Първата световна война, основен стожер на дейността е Стоян П. Стайнов. Изключително предприемчив, той привлича към себе си своите братя Христо и Грую, с което се трансформира стопанската формула, за да се създаде през 1888 г. *Събирателно дружество „Братя С. Стайнови“ – Казанлък*. Благодарение на сговорчивостта между тримата и най-вече на

упоритостта и добрия търговски усет за намиране на нови пазари из земите на днешна Турция, Египет и Балканския п-ов, за фирмата се създават трайни търговски връзки, а Стоян П. Стайнов се издига като пръв гайтанджия в Казанлък.

Стоян е един от основните фактори и двигател на основаното през 1889/90 г. *Индустриално акционерно дружество „Розова долина“* с привличането на финансов капитал от големите търговци на розово масло Димитро и Ботю Папазоглу, Петко Орозов и др. Така е построена едноименната фабрика, по подобие на габровската „Александър“, а Стоян Стайнов е избран за управител (директор) на дружеството. Упоритият характер и трудолюбие, правят така щото казанлъшката фабрика да се появи със своя качествена продукция от преди на търговските изложения в Пловдив (1892) и Анверс – Белгия (1894), като от последното получава медали за добро качество.

Поради стремежа за развитие и в резултат на държавния индустриален протекционизъм се появява и *първата насмантерийна фабрика на „Братя С. Стайнови – за връзки за обуца, галони, шнурове и гайтани“*, построена някъде в края на XIX или началото на XX век в местността Кайнарджа. Във фабриката е разположена и първата модерна бояджийница в Казанлък. Благодарение реномираното качество на своите вълнени продукти и модернизацията на производството, Братя С. Стайнови успяват да се задържат на пазара като почти единствени задоволяват нуждите от качествен продукт след Балканските войни.

Динамиката на живота, непосредствено след тежката за България Първа световна война и втора национална катастрофа, подтиква Стайновци да предприемат нов ход в своята дейност, с което започва *третия етап* на развитие – създаването на модерна вълнено-текстилна индустрия.

През 1919 г. е основано Акционерно дружество за индустрия – „Братя Стайнови“ АД. Стопанската структура е в основата и на създаденото в съдружие *Акционерно дружество за индустрия „Триумф“*, като малко по-късно е извършено сливане, чрез придобиване на всички акции. Това е времето на модерните, високообразовани и ерудирани индустриалци – братя и първи братовчеди /братови синове/, за които давам подробна информация в настоящата дисертация. Това са Генчо Ст. Стайнов, Маню Ст. Стайнов; Захари Гр. Стайнов, Стоян Гр. Стайнов; Петко Хр. Стайнов и Алекси Хр. Стайнов.

Новосъздаденото стопанско обединение на Братя Стайнови пренася своята управленска централа в София, а освен в Казанлък има клонове в Пловдив, Русе и др. места. След стопанските промени се осъществяват нови строежи и доставка на нови машини за модернизацията и доокомплектоването на казанлъшката фабрика.

Постиженията за това време са следните:

1. Общата площ на земята, върху която се намира целия добре благоустроен стопанско-индустриален комплекс е 53 708 м², от която застроена е 7 867 м². Общият брой на вълнено-предачните вретена е почти 5000.

2. Фабриката разполага с три парни котела, водоснабдява се с изобилна подпочвена вода на 8 м. дълбочина от няколко големи кладенци, чрез мощни автоматично работещи помпи и големи резервоари над тях.

3. Зданието на *камгарната предачна фабрика* има шедова структура с горно осветление и железни покривни конструкции. Изградени са обширни избени помещения за складове и „лагеруване на пред-преждата“.

4. Щрайхгарната предачница и тъкачница е двуетажна масивна постройка, също с голяма изба за складове.

5. Предприятието разполага с най-модерна *бояджийница*, в която са разположени апарати от неръждаема стомана за боядисване на прежда; апарат за избелване; центрофуги; сушилна за прежда и друга специализирана техника.

6. Фабричният комплекс се задвижва от 166 електромотора – общо 677 к.с.; електромотори в резерв – 8 със 74 к.с.

7. Малки странични постройки служат за ремонтни дейности – железарска, ковашка и дърводелска работилници, складове за химикали и др.

8. Фабриката разполага с един камион „Форд“ и една лека кола „Олдсмобил“. Работниците в предприятието на Братя Стайнови са над 400.

Относно тези данни, Генчо Стайнов ще направи следния основен извод: *„Това беше най-голямата камгарна вълно-предачна фабрика в страната тогава. Днес тези цифри за хвалебствие предизвикват усмивка, но те трябва да се погледнат и преценят през очилата на българската действителност през онова време, когато предприятията са никнели отбивайки ударите на конкуренцията, когато жизнените*

им сокове са били изсмуквани от лихвите на алчните за печалби банки, когато е трябвало да понесят разоренията на стопанските кризи, настъпващи от време на време. Да израсне едно предприятие при такива условия, в такъв размер над другите е повече от подвиг, дължащ се на упорит труд, съобразителност и познаване тънкостите на технологията на производството и изискванията на търговията на даден брани“.⁹

Както се вижда от фактологическата информация, Братя Стайнови проявяват своя усет и прогресивно мислене за допълнителни стопански дейности в сферата на текстилната индустрия. Това са фабриката за шевни конци „България“, един пример за привличане на чужди капитали у нас; стопанското сътрудничество с текстилната фабрика на Рудолф Земан; дружество „Дядо Мраз“; АД „Лондон“ и др.

Към *вторият и третият* етап на развитие може да се причисли и другото съществено събитие с голямо значение за местната индустрия и стопанско-обществен прогрес. Това е стремежът за модернизация, който подтиква Стоян Стайнов с активната помощ на големия си син Генчо и в съдружие (1910 – 11 г.) с представители на дряновския търговски род Хаджигенчеви да осъществи другия голям план на своя живот – изграждането на водна електрическа централа над с. Енина, посредством създаването на ЕАД „Победа“. Така на 1 януари 1914 г. трите индустриални предприятия – Акционерно д-во „Розова долина“, пасмантерийната фабрика на Братя С. Стайнови и въжарската фабрика на Ст. Т. Караилюев са снабдени с електрическа енергия, която им дава възможност да модернизират и значително да увеличат своето производство. Разбира се, като всяка модернизация и тази не става толкова лесно поради липса на доверие от някои стопански дейци, жители на Казанлък и околията към „електриката“ на Братя Стайнови. С годините електрическата енергия добивана от ВЕЦ „Енина“ и доставяна от „Победа“, не само че не се излага, но и се превръща в основен фактор за индустриалния и обществен напредък.

Така завършва сто годишната служба на Стайновци на вълнено-текстилният и като цяло на стопанския „фронт“ в Казанлък и България от 1848 до 1948 г., когато в самия край на предходната година е национализирана индустрията. За съжаление трагичната времева цикличност в българската обществено-политическа история слага край, въпреки съпътстващите трудности, на този съзидателен период в родната частно-

⁹ Музей „Искра“ – Казанлък. *Архив „Най-нова история“*. Стайнов, 1963, 39-41.

предприемаческа инициатива, може би характерна в някои аспекти със своя по детски наивен ентузиазъм, но и с градивната упоритост из друмищата на стопанските бури. Въпреки, че за индустриалците тази епоха приключва, някои от тях продължават активно и енергично да участват със своята експертиза в новосъздадени държавно-стопански структури.

В контекста на историческия разказ, двама потомци от третото поколение на Стайновия род се развиват и реализират в други две направления: *обществено-политическото и културно-музикалното*. Тези две крупни фигури от национален и международен характер са първите братовчеди Петко Стоянов Стайнов и Петко Груев Стайнов. И двамата са академици. Първият – юрист, университетски преподавател и политик с дълъг стаж и опит, а втория – забележителен творец-композитор, създал „собствен, български музикално-творчески стил“, администратор и ръководител на културни и научни национални структури. Двамата Петковци (Стойнов и Груев Стайнови) вървят по своите личностно-житейски пътища, паралелно и в синхрон с другите свои братя и братовчеди – индустриалци. Носещи ярките черти от родовия си характер, те са обществено активни до края на своя живот, съответно през 1972 и 1977 г.

От изложеното в дисертацията, проличават големите приноси през разгледания исторически период на всички бележити представители от Стайновия род за въздигането на Казанлък и техните съграждани-земляци в стопански, обществен, политически и културен характер. В края на това родово проучване смятам, че с абсолютно право и по достойнство, Стайновци се нареждат сред „*строителите на съвременна България*“.

Научни приноси

Във връзка с изложеното смятам, че настоящият дисертационен труд има следните приноси:

1. За първи път в историческата наука се прави генеалогично проучване за казанлъшкия род Стайнови.
2. Освен генеалогично-просопографското проследяване живота на предци и потомци от първите три поколения, в настоящата дисертация за първи път се събира и обобщава в хронологичен ред, разностранната стопанско-индустриална дейност на Стайнови от средата на XIX до средата на XX век.
3. За първи път се показва неизвестен до момента документален и най-вече снимков архивен материал. Последният обогатява значително визуалната представа за Стайновия род, конкретни потомци и тяхната дейност в личен, обществено-културен или политически аспект.
4. В процеса на работа и въз основа на изложеното до тук става ясно, че изследване от такъв мащабен характер не може да претендира за абсолютна изчерпателност в контекста на посочените времеви граници от живота на рода Стайнови, който се преплита в съответния период с историческото развитие на Казанлък и от тук на България. Смятам, че в изследването ясно се вижда линията – *човек, семейство, род, народност, нация, държава*, части от едни общи житейски механизми и процеси, които са немислими едни без други.

Според мен, изградената на този фундамент генеалогично-историческа конструкция, се явява като главен принос и централна отправна точка за следващи родово-исторически научни изследвания за рода Стайнови и Казанлък с цел обогатяване генеалогичната структура на българското научно-историческо хранилище.

Публикации по темата на дисертационния труд

1. Грую Петков Стайнов и неговите потомци – ярки представители на казанлъшкия род Стайнови. *Родознание/Gegeologia*, год. XXIV, брой 3-4, София: Издание на Българска генеалогична федерация „Родознание“, Издателство „Дио Мира“, 2019, 161-189.
2. Един генерал в руската армия с български родов корен. *Национална сигурност*, год. II, брой 2, 2020, 63-64.
3. Дарителски традиции в Стайновия род. *Родознание/Gegeologia*, год. XXV, брой 1-2, София: Издание на Българска генеалогична федерация „Родознание“, Издателство „Дио Мира“, 2020, 116-123.
- Същата тема презентирах в Националната научна конференция с международно участие – София, на тема „Генеалогията – минало, настояще и бъдеще“, 21.11. 2019 г.
4. Стопанско-индустриална дейност на братя Стайнови в периода 1918-1948 г. *Годишник на Историческия факултет на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“*, Том 4, брой 1, Велико Търново: ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ – Университетско издателство, 2020, 450-466.
5. Зараждане на Стайновия род в началото на XIX век и неговото развитие до Руско-турската война от 1877-1878 г. *Годишник на департамент „История“*, т. XI-XII (2016-2017), София: Нов български университет, 2021, 251-259.
6. Михаил (Михалчо) Петков Стайнов и Генчо Стоянов Стайнов – двама видни представители на известния казанлъшки род Стайнови. *Публикация в предстоящия сборник посветен на 70-годишнината на доц. д-р Л. Стоянов*. София: НБУ, 2021. (под печат)

Благодарствени думи

Позволявам си да изкажа най-дълбоката си признателност и благодарност на следните потомци от големия и значим за България, казанлъшки род Стайнови!

На Фондация „Петко Груев Стайнов“ в лицето на нейния председател архитект Стефан Стайнов и управителя Петко Стайнов за спомоществователството, важните документални източници, ценните разговори, съвети, вярата и убедеността им в моите възможности – важен мотив да следвам непоколебимо пътя си, въпреки всичко, и да доведе до финал генеалогичното проучване.

На Михаил Стайнов за доброто отношение, архивните материали и полезните разговори, свързани с изясняване на определени етапи и моменти от родовата история.

На Радина Нанчева и Лъчезар и Наталия Янкови за отзивчивостта и предоставените архивни и фото-документални материали от родов характер.

Благодаря на НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ – департамент „История“, че отвори научните си врати за Стайновия род!

Изразявам най-искрена благодарност на моя научен ръководител проф. д-р Веселин Методиев за готовността, помощта, срещите и смислените човешки разговори, които са от изключителна важност за всеки първопроходец в науката!

Благодаря на проф. д.ф.н. Момчил Методиев за важните консултации и напътствия от различен характер относно проучването и на Марияна Стоянова за съществените указания по процедурни въпроси!

Изказвам най-сърдечна благодарност на доц. д-р Антоанета Запрянова за голямата отзивчивост, пълноценните разговори и напътствия през различните етапи на научно-творческата работа!

Благодарности на всички институции и колеги работещи в тях, които ми оказаха архивно-библиографско съдействие: Държавен архив – Стара Загора, Исторически музей

„Искра“ – Казанлък, Общинска библиотека „Искра“ – Казанлък, Художествена галерия
– Казанлък.

Благодаря на Васил Макаринов и Теодор Караколев от „Български архитектурен
модернизъм“ за архивните материали, допълнили научната конструкция.

Благодарност на председателя на катедрален храм „Св. Йоан Предтеча“ – Негово
Високоблагоевнейство Ставрофорен свещеноиконом Димитър Димов и на храм „Св.
Троица“ за съдействието по работата ми с църковните регистри.

Най-голяма синовна благодарност на майка ми, че изтърпя всички мои странности
през годините на научни търсения – посвещавам този труд на нея!